

De **democratische kernwaarden** als basis voor goed onderwijs: **Vrijheid, Ontmoeting** en **Gelijkwaardigheid**

Geachte leden van de verkiezingsprogramma commissie,

Graag geven we u een aantal punten mee vanuit VOS/ABB, dé koepelorganisatie voor openbare en algemeen toegankelijke schoolbesturen. VOS/ABB vertegenwoordigt ongeveer een derde van alle scholen in het funderend onderwijs.

Iedere leerling moet, dichtbij genoeg, toegang hebben tot een school waar hij of zij welkom is, ongeacht achtergrond, geloof, beperking, sociaaleconomische status of thuissituatie. Het openbaar onderwijs staat hierin centraal: onze scholen verwelkomen álle leerlingen, staan midden in de samenleving en dragen vaak een extra opdracht als het gaat om het compenseren van onderwijsachterstanden. Om die reden heeft het openbaar onderwijs vanuit artikel 23 Grondwet een speciale positie in het funderend onderwijs: er is openbaar onderwijs en die aanwezigheid mag niet afhankelijk van de afwezigheid van bijzonder onderwijs.

Zolang ons stelsel zo functioneert dat diploma's toegang geven tot maatschappelijke positie, hebben we de verantwoordelijkheid om alle leerlingen gelijke kansen te bieden om die diploma's ook te behalen. Vanuit de kernwaarden van het openbaar onderwijs: **gelijkwaardigheid, vrijheid** en **ontmoeting**, zullen wij en onze leden ons hard maken voor deze gelijke kansen.

Het funderend onderwijs is toe aan langetermijndenken

Het onderwijsbeleid van de laatste jaren is vaak reactief, defensief en op de korte termijn gericht met kortlopende doelgerichte middelen (subsidies). Er is volgens VOS/ABB meer nodig dan deze interventies om daadwerkelijk grotere kansengelijkheid te bewerkstelligen. Onze scholen missen een langetermijnvisie op onderwijs om van daaruit langetermijndoelen voor de school te kunnen opzetten en uitvoeren. Volgens IBO-rapport Koersen op kwaliteit en kansengelijkheid (2023), zijn er vier randvoorwaarden voor goed onderwijsbeleid: heldere en gedragen doelen, zicht op prestaties, juiste prikkels vanuit beleid en toegeruste actoren. Langetermijndenken is een visie op hoe te voldoen aan deze vier voorwaarden. **Vanuit deze visie kunnen dan ook de nodige scherpe keuzes gemaakt worden.**

De volgende onderwerpen dragen voor onze leden bij aan goed onderwijsbeleid:

1. Heldere en gedragen doelen

Garandeer algemeen toegankelijk onderwijs voor alle leerlingen, in elke regio

In elke buurt hoort een openbare of algemeen toegankelijke school; dat is de basis van kansengelijkheid. Beleidskeuzes over schoolstichting of -sluiting moeten altijd de garantiefunctie van het openbaar onderwijs borgen.(1)

Laat zoveel mogelijk leerlingen samen naar school gaan

Segregatie moet bestreden worden in actief beleid: er moet een einde komen aan de grote aantallen 'hokjesscholen'.(2)

2. Zicht op prestaties

Vroege selectie is geen eerlijke selectie

Prestaties krijgen pas betekenis als leerlingen de kans hebben gehad zich optimaal te ontwikkelen. Het is onaanvaardbaar dat leerlingen al rond hun twaalfde verdeeld worden in verschillende onderwijsniveaus – vaak op basis van prestaties die sterk samenhangen met sociaaleconomische achtergrond.(3)

Leg de nadruk op ontwikkeldoelen in plaats van loopbaandoelen

De uitdagingen in het toetsen van burgerschapsonderwijs en door de snelle technologische ontwikkeling (A.I.), vragen een andere blik op het meten van prestaties. We bewegen naar formatief toetsen, gestoeld op vertrouwen in de professionele blik van de leraar.(4)

(1) **Onderzoek:** *Vrijheid en gelijkheid in het onderwijs in Nederland: Wenselijke uitgangspunten volgens burgers*. Universiteit voor Humanistiek & Universiteit van Amsterdam (2024) / **Wet&beleid:** Garantiefunctie art. 23 GW, wet Vrij & veilig leerklimaat, kleine scholentoeslag/gemiddelde schoolgrootte

(2) **Onderzoek:** *Samen verschillend*, SCP (2024) | *Gescheiden werelden: onderwijssegregatie houdt aan*, KBA Nijmegen (2025). / **Wet&beleid:** wet Meer ruimte voor nieuwe scholen, Verbeteraanpak passend onderwijs, Innovatieprogramma onderwijshuisvesting, Samen sterker door vereenvoudiging samenwerkingsschool, Algemene acceptatieplicht.

(3) **Onderzoek:** *Later selecteren, beter differentiëren*, Onderwijsraad (2021) en *Koersen op kwaliteit en kansengelijkheid*. IBO Sturing op onderwijskwaliteit (2023). **Wet&beleid:** Subsidie heterogene brugklassen.

(4) **Onderzoek:** *Challenges for European teachers when assessing student learning to promote democratic citizenship competences*, Paaske et al. (2018), doi.org/10.11576/jsse-5978.

3. Juiste prikkels vanuit beleid

Maak de regels eenvoudiger

Door regels eenvoudiger en duidelijker te maken, wordt beter zichtbaar dat er al heel veel kan met bestaande regelgeving. Voorkom onnodige administratie en overhead door optimalisering van bestaande regels. (5)

Zet bekostiging in als motivatie voor brede scholengemeenschappen

Drempels voor het opzetten van brede scholengemeenschappen moeten worden verlaagd door het inzetten van extra bekostiging voor deze brede scholengemeenschappen. Inclusief denken en handelen moet lonen.

Maak oprichten van samenwerkingscholen mogelijk

Door besturen de ruimte te geven om vanuit kracht samen te werken en samenwerkingscholen te stichten, zorg je voor behoud van duurzaam, inclusief en goed onderwijs waar eenieder zichzelf kan zijn.

4. Zorg voor toegeruste actoren

Maak bekostiging meer duurzaam

Schoolbesturen moeten ruimte en vertrouwen krijgen via genoeg basisbekostiging, vrij te besteden – zoals het stelsel bedoeld en ingericht is. Zo kunnen zij via maatwerk duurzame investeringen doen in bijvoorbeeld personeel, huisvesting, materialen en het wegwerken van onderwijsachterstanden.(6)

Versterk de mensen die het onderwijs maken

Minder micromanagement maakt schoolbesturen robuuster: zij kunnen in samenwerking met elkaar en met de overheid maatschappelijke opgaven aanpakken zonder voor elk incident een nieuwe regel of wet nodig te hebben.(7)

(5) **Onderzoek:** *Regeldruk in het onderwijs. Een literatuuronderzoek naar het concept regeldruk en de aanpak ervan in het Nederlandse primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs*, Blesgraaf (2022). / **Wet&beleid:** Garantiefunctie art. 23 GW, wet Vrij & veilig leerklimaat, kleine scholentoeslag/gemiddelde schoolgrootte

(6) De huidige situatie is een combinatie van twee keuzes: enerzijds verantwoordelijkheid bij schoolbestuur anderzijds, veel sturing.

(7) Zie ook de oproep van de gezamenlijke profielorganisaties tot het handelen volgens een pedagogisch perspectief.